

ПЕРЕБІГ ГЕНОЦИДУ РОМІВ В ОКУПОВАНІЙ УКРАЇНІ. ПРОЦЕС УХВАЛЕННЯ РІШЕНЬ. ЕСКАЛАЦІЯ НАСИЛЬСТВА

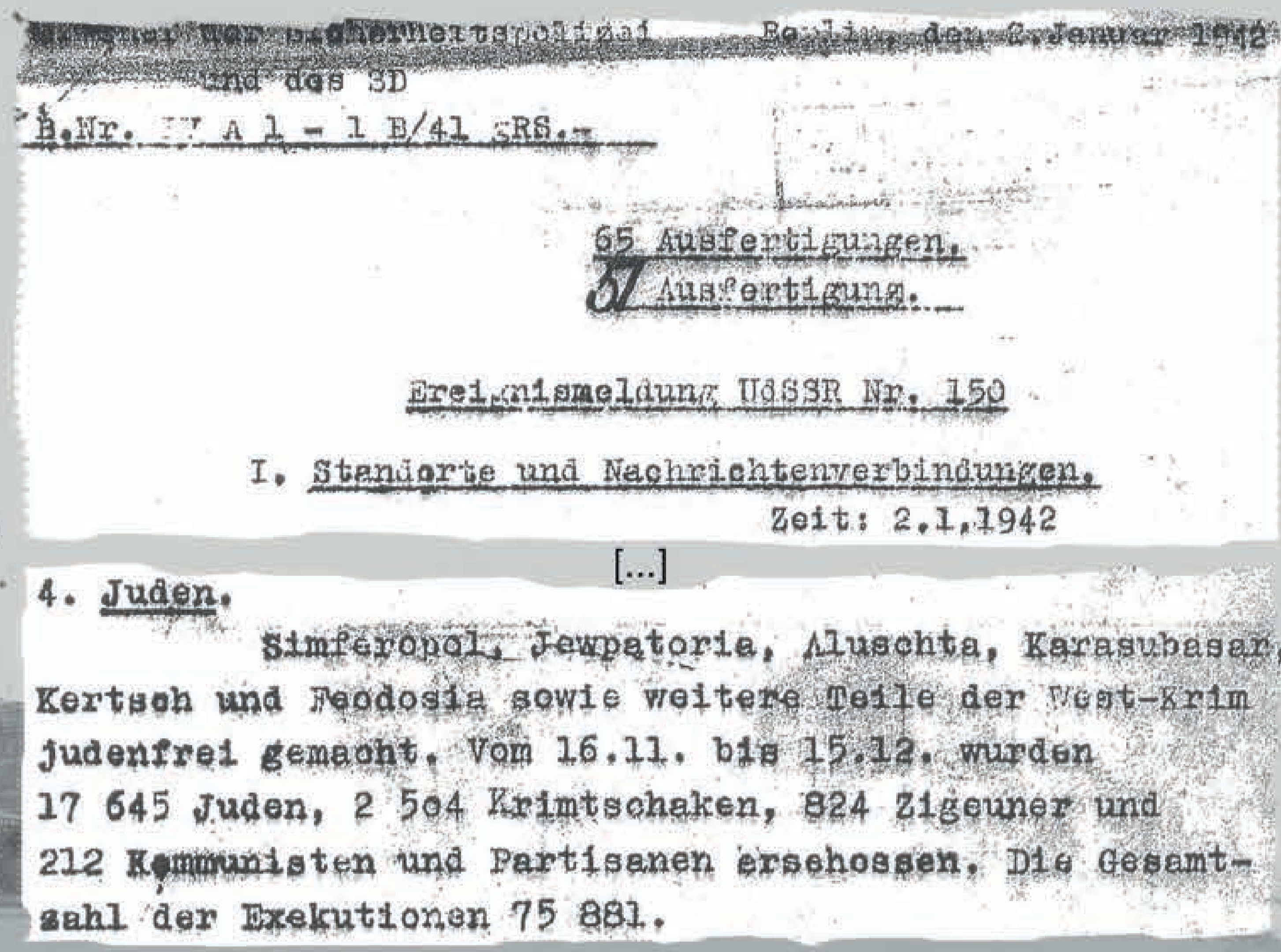
Поділ України в роки Другої світової війни

Територію сучасної України було поділено на кілька окупаційних зон із переважанням повноважень тієї чи іншої гілки влади: зона під управлінням Вермахту (Лівобережна Україна); зона цивільної адміністрації (райхскомісаріат «Україна», РКУ); зона між Дністром та Південним Бугом під управлінням румунської влади (Трансністрія); дистрикт «Галичина» (Східна Галичина, яку було включено до Генерального губернаторства); Закарпаття, яке перебувало під владою Угорщини.

Заходи в «циганському питанні» розрізнялися залежно від домінування тієї або іншої гілки окупаційної влади: органів цивільної влади, структур СС-поліції або Вермахту. Одночасний вплив багатьох чинників та ініціатив різних рівнів робили «циганську» політику непослідовною й інколи суперечливою. У зв'язку з браком інструкцій від центральних органів (з Берліну) та розмаїттям локальних обставин, що супроводжували окупаційну політику на місцях, розв'язання «циганського питання» в різних зонах окупованої України мало свої особливості.

Карта райхскомісаріату «Україна» станом на 1 травня 1942 р. На схід від РКУ – області України під управлінням воєнної адміністрації. На захід – Польське Генерал-губернаторство включно з дистриктом «Галичина». На південь – губернаторство Трансністрія.
Джерело: the United States Holocaust Memorial Museum.

Уривок зі «Звіту про оперативну ситуацію в окупованому СРСР № 150». Айнзацгрупа «D» звітується, що «з 16 листопада по 15 грудня [1941 р.] розстріляно 17 645 євреїв, 2504 кримчаків, 824 цигана та 212 комуністів і партизан...»
Джерело: the United States Holocaust Memorial Museum.

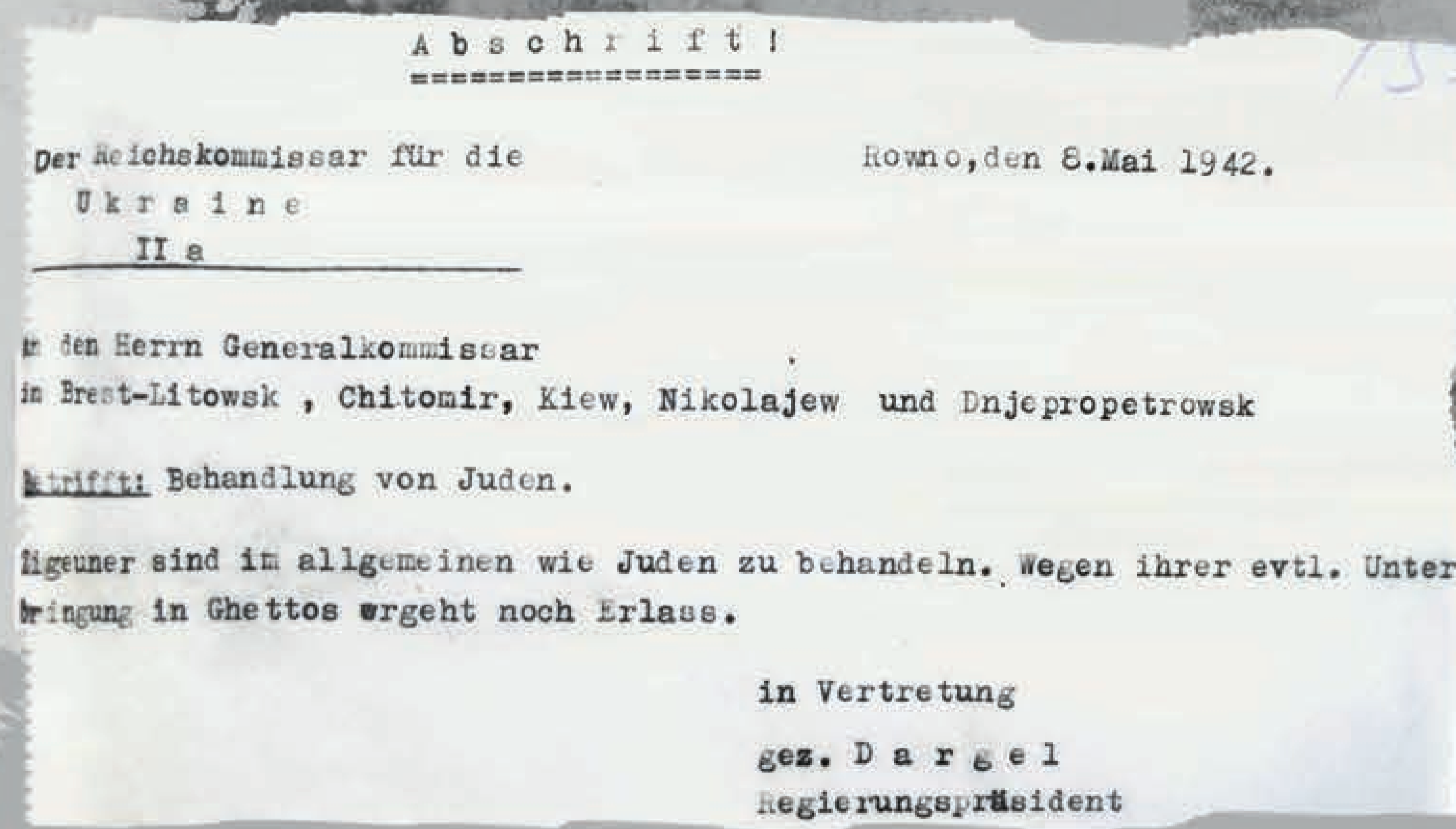
Перша хвиля вбивств

В окупованих німцями областях перша хвиля вбивств сталася на початку осені 1941 р., коли підрозділи Вермахту, а також СС-поліції (передусім – чотири айнзацгрупи поліції безпеки та СД), просуваючись на схід, почали вбивати кочових ромів, яких підозрювали у допомозі супротивнику та шпигунстві на його користь. Так ромів-кочівників убивали в окупованому Києві. Письменник Анатолій Кузнецов у романі «Бабин Яр» писав: «На ромів фашисти полювали, як на дичину. Вони підлягали такому ж негайному знищенню, як і євреї ... Ромів везли в Бабин Яр цілими таборами». Серед киян поширилася гірка примовка, яка відображала принципи окупаційного терору: «Немцы пришли – гут! Евреям капут. Цыганам тоже. Украинцам – позже».

До вбивства осілих ромів першою з-поміж різних каральних формувань у жовтні-листопаді 1941 р. вдалася айнзацгрупа «D» під командуванням О. Олендорфа, яка просувалася за німецькою армією на півдні України та в Криму.

«Поводитися з циганами так само, як з євреями»

Але з весни 1942 р. в РКУ щодо усіх ромів, включно з осілими, влада почала готувати заходи для їх окремої реєстрації, а керівництво РКУ підписало наказ «поводитися з циганами так само, як з євреями», маючи на увазі подальшу ізоляцію та примусову експлуатацію ромів. До органів місцевого врядування – міських, районних та сільських управ – були направлені накази надати відомості про те, чи мешкають в них «цигани» та який у них спосіб життя. Як і євреї, роми були виключені з соціального, трудового та медичного законодавства.

Розпорядження райхскомісара України від 8 травня 1942 р. генеральним комісарам у Брест-Літовськ, Житомир, Київ, Миколаїв та Дніпропетровськ: «З циганами слід зоголом поводитися так само, як і з євреями. Розпорядження про розміщення їх у гетто ще буде надане».
Джерело: Державний архів Волинської області.

Фотокартка з групою ромських чоловіків перед розстрілом, ймовірно – Україна. Напис на звороті: «Цыгане перед расстрелом осенью 1942 г.». Це фото було, серед інших, передано до Надзвичайної державної комісії зі встановлення злочинів німецько-фашистських загарбників у 1944 р. як трофейне, що було захоплено у німців.
Джерело: Государственный архив Российской Федерации.

Друга хвиля вбивств

Проте, у той час як органи цивільної влади РКУ все ще розглядали рішення про подальші заходи, на місцевому рівні підрозділи поліції безпеки та СД, а також поліції порядку (формально приєднані до цивільних адміністрацій, але фактично підпорядковані головнокомандуванню СС-поліції) розпочали вбивства ромів – і кочових, і осілих. Ромів не депортували до таборів смерті. За допомогою місцевої допоміжної поліції, яка мала відомості про місця проживання ромів, їх збирали та розстрілювали прямо на околицях населених пунктів їхнього проживання.

Дізнатися більше